

Holdninger til hytteliv og utvikling av hytteområder

Resultater fra en spørreskjema-
undersøkelse

Bjørn P. Kaltenborn
Tore Bjerke
Christer Thrane
Oddgeir Andersen
Christian Nellemann
Nina E. Eide

NINAs publikasjoner

NINA Rapport

Dette er en ny, elektronisk serie fra 2005 som erstatter de tidligere seriene NINA Fagrapport, NINA Oppdragsmelding og NINA Project Report. Normalt er dette NINAs rapportering til oppdragsgiver etter gjennomført forsknings-, overvåkings- eller utredningsarbeid. I tillegg vil serien favne mye av instituttets øvrige rapportering, for eksempel fra seminarer og konferanser, resultater av eget forsknings- og utredningsarbeid og litteraturstudier. NINA Rapport kan også utgis på annet språk når det er hensiktsmessig.

NINA Temahefte

Som navnet angir behandler temaheftene spesielle emner. Heftene utarbeides etter behov og serien favner svært vidt; fra systematiske bestemmelsesnøkler til informasjon om viktige problemstillinger i samfunnet. NINA Temahefte gis vanligvis en populærvitenskapelig form med mer vekt på illustrasjoner enn NINA Rapport.

NINA Fakta

Faktaarkene har som mål å gjøre NINAs forskningsresultater raskt og enkelt tilgjengelig for et større publikum. De sendes til presse, ideelle organisasjoner, naturforvaltningen på ulike nivå, politikere og andre spesielt interesserte. Faktaarkene gir en kort framstilling av noen av våre viktigste forskningstema.

Annen publisering

I tillegg til rapporteringen i NINAs egne serier publiserer instituttets ansatte en stor del av sine vitenskapelige resultater i internasjonale journaler, populærfaglige bøker og tidsskrifter.

Norsk institutt for naturforskning

Holdninger til hytteliv og utvikling av hytteområder

Resultater fra en spørreskjema-
undersøkelse

Bjørn P. Kaltenborn
Tore Bjerke
Christer Thrane
Oddgeir Andersen
Christian Nellemann
Nina E. Eide

Kaltenborn, B.P., Bjerke, T., Thrane, C., Andersen, O., Nellemann, C. & Eide, N. E. 2005. Holdninger til hytteliv og utvikling av hytteområder. Resultater fra en spørreskjemaundersøkelse - NINA Rapport 39: 44 pp.

Lillehammer, 21. april 2005

ISSN: 1504-3312
ISBN: 82-4261563-2

RETTIGHETSHAVER
© Norsk institutt for naturforskning
Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

TILGJENGELIGHET
[Åpen]

PUBLISERINGSTYPE
Digitalt dokument (pdf)

REDAKSJON
Bjørn P. Kaltenborn

KVALITETSSIKRET AV
Øystein Aas

ANSVARLIG SIGNATUR
Forskningsjef Øystein Aas (sign.)

OPPDRAGSGIVER(E)
Norges forskningsråd

KONTAKTPERSON(ER) HOS OPPDRAGSGIVER
Eli Ragna Tærum

FORSIDEBILDE
Bjørn P. Kaltenborn

NØKKEWORD
Hytter,hytteutvikling,bruk,holdninger,forvaltning

KEY WORDS
Second home development, use, attitudes, management

KONTAKTOPPLYSNINGER

NINA Trondheim
NO-7485 Trondheim
Telefon: 73 80 14 00
Telefaks: 73 80 14 01

NINA Oslo
Postboks 736 Sentrum
NO-0105 Oslo
Telefon: 73 80 14 00
Telefaks: 22 33 11 01

NINA Tromsø
Polarmiljøsenderet
NO-9296 Tromsø
Telefon: 77 75 04 00
Telefaks: 77 75 04 01

NINA Lillehammer
Fakkeltgården
NO-2624 Lillehammer
Telefon: 73 80 14 00
Telefaks: 61 22 22 15

<http://www.nina.no>

Sammendrag

Kaltenborn, B. P., Bjerke, T., Thrane, C., Andersen, O., Nellemann, C. & Eide, N. E. 2005. Holdninger til hytteliv og utvikling av hytteområder. Resultater fra en spørreskjemaundersøkelse. NINA Rapport 39.

Rapporten beskriver resultater fra en spørreundersøkelse som ble gjennomført blant hytteeiere i områdene Vang, Vestre Slidre, Geilo, Hafjell og Kvitfjell i 2004. Formålet med studien er å se nærmere på hytteeiernes bruk av hyttene og opplevelser, følelser og holdninger knyttet til hyttelivet. I rapporten gir vi en deskriptiv framstilling av de svarmønstrene som kommer fram blant 1000 hytteeiere innenfor en del hovedområder; bruken av hytta, motiver for å ha hytte, kontakt mot bygda/lokalsamfunnet, tilknytning til hytta og områdene rundt, følelser forbundet med hyttelivet, livskvalitet og natursyn og holdninger til utbygging og utvikling av hytteområder. Rapporten er først og fremst ment som en basis rapportering av spørreundersøkelsen. Mer inngående analyser av dette materialet blir presentert i flere vitenskapelige artikler.

Bruken av hytta

Geilo, Vang og Vestre Slidre har de eldste hyttene. I Hafjell/Kvitfjell dominerer hytter som er mellom 0 og 10 år gamle. Storparten av hytteeierne må reise mellom 1 og 5 timer for å komme til hytta. Gjennomsnittsstørrelsen for en hytta i samtlige fire områder er 96km². De største hyttene ligger på Geilo og i Hafjell/Kvitfjell. Hyttene brukes mest om sommeren og vinteren og mindre i skuldresesongene. Skiturer og turer til fots er de hyppigste aktivitetene blant hyttefolket. Andre viktige aktiviteter er å se på fugler og dyr, bær- og sopplukking, sitte ute og slappe av og soling. Selv om mange er opptatt av dyrelivet, er det få som legger ut mat til dyr og fugler.

Motiver for å ha hytte

Mulighetene for friluftsliv og for rekreasjon og avkobling er de viktigste grunnene til å ha hytte. Andre sentrale grunner er å for å oppleve forandring fra hverdagslivet og komme i kontakt med naturen. For mange er dette også en base for sportsaktiviteter og et uttrykk for stedstilknytning som ofte har familiære røtter.

Kontakt mot bygda/lokalsamfunn

De fleste hytteeiere har ingen utstrakt kontakt mot bygda eller lokalsamfunnet. Den viktigste kontakten går gjennom kjøp av lokale tjenester som ved, mat og brøyting.

Tilknytning til hytta og området rundt

Folk er knyttet til hytta om områdene rundt av ulike grunner. Stedstilknytningen er sterkere dersom man driver med sportsaktiviteter på hytta, treffer slekt og venner der, hvis man har hytta som en alternativ base for arbeid, eller liker å sysle med ulike praktiske aktiviteter. Hvis økono-

misk investering er hovedformålet, er tilknytningen svakere. Graden av tilknytning er også relatert til de uteaktivitetene man bedriver på hytta. Generelt er det slik at det mer folk involverer seg i stedsavhengige aktiviteter, det mer følelsesmessig knyttet føler man seg til omgivelsene. Det er også slik at det mer positive følelser man har for hyttelivet, jo høyere grad av fascinasjon og forenlighet mellom evner og utfordringer (kompabilitet), det sterkere er tilknytningen.

Følelser forbundet med hyttelivet

Hyttelivet er i stor grad forbundet med positive følelser, og det er svært små forskjeller mellom hytteområdene. Positive følelser på hytta er nært forbundet med involverende motiver som å oppleve forandring fra hverdagslivet og det å komme i kontakt med naturen. Hvis hytta primært er en økonomisk investering, er hyttelivet, ikke overraskende, i mindre grad forbundet med positive følelser. Folk som bruker hytta mye, altså både sommer og vinter, finner i større grad enn andre at tilværelsen der er både behagelig, utfordrende, morsom og avslappende. Av uteaktiviteter som har særlig betydning for positive følelser ser vi at kontakt med fugler og dyr og skiturer spiller en vesentlig rolle. Videre ser vi at hyttelivet kan ha viktig mental restaurerende egenskaper. Livet på hytta og den naturkontakten som oppnås der gir seg uttrykk i form av en relativt høy grad av fascinasjon og kompabilitet i tilværelsen. Dette er indikatorer på at miljøet gir en positiv stimulering. I denne undersøkelsen fremheves positive følelser, inspirasjon og engasjement. Positive følelser er viktige for god helse. Ettersom de viktigste grunnene for folk til å ha hytte er friluftsliv, rekreasjon og naturkontakt, er det nærliggende å mene at hyttelivet i stor grad er bra for folks helse.

Livskvalitet og natursyn

Respondentene i denne undersøkelsen rapporterer gjennomgående høy subjektiv velvære eller livskvalitet, og samtidig et natursyn som i noen grad tenderer mot et økosentrisk perspektiv. I dette ligger at gjennomsnittet sier seg enig i at naturen er sårbar og ikke tåler hva som helst av menneskelig påvirkning. Innenfor dette gjennomsnittsmønsteret finnes det ganske sikkert grupper med mer divergerende holdninger.

Holdninger til utbygging og utvikling

Holdningene til kommunens hyttepolitikk og utbyggingsmønster varierer en del mellom områdene. Det er en viss skepsis til videre utbygging, men de fleste mener at i sum er fordelene med utbygging noe større enn ulempene. De fleste mener at kommunene må være strenge og kritiske når det gjelder nye planer. Av en rekke mulige nye eller utvidete aktivitetstilbud er det bare flere skiløyper i fjellet, oppmerking av flere fot- og sykkelstier og utvidete alpintilbud, hytteeierne uttrykker noe særlig ønske om. Resultatene viser interessante motsetninger i folks oppfatninger. Hytteeierne mener i svært liten grad at dagens hytteområder har noen vesentlig negativ innvirk-

ning på miljøet eller relasjonene til lokalbefolkningen. På den annen side ønsker de færreste utbygginger eller vesentlige endringer og er skeptiske både til fortetting og utbygging av nye områder. Når det gjelder mulige, tenkte endringer i hytteområdet på lang sikt ser vi et meget tydelig mønster. De aller fleste ønsker minimal eller liten forandring i infrastruktur, standard, omfang, tilgjengelighet osv. Vi finner en begrenset oppslutning om tenkte, moderate endringer, og stor motstand mot store endringer i et tjue-års perspektiv. At folk flest ønsker liten eller ingen endring, kan også være et uttrykk for at man ønsker at hyttelivet skal være en stabil og forutsigbar faktor i en tilværelse og et samfunn som ellers er i rask endring.

Bjørn P. Kaltenborn
NINA, Storhove
2624 Lillehammer
e-post: bjorn.kaltenborn@nina.no

Executive summary

Kaltenborn, B. P., Bjerke, T., Thrane, C., Andersen, O., Nellemann, C. 2005. Holdninger til hytteliv og utvikling av hytteområder. Resultater fra en spørreskjemaundersøkelse. NINA Rapport 39.

This report describes the results from a questionnaire survey conducted among second home owners in Vang, Vestre Slidre, Geilo, Hafjell and Kvitfjell in 2004. The objective of the study is to examine how the owners use the second homes, experiences and emotions associated with second homes, as well as attitudes related to second home use and the development of the second home areas. In the report we provide a basic description of the response patterns among 1000 second home owners on the following themes; use of the second homes, motives for owning a second home, relationships with the local community, emotions associated with second home life, quality of life, views of nature, and attitudes toward second home development. This is a descriptive report from the survey. In depth analysis of several of these themes will be presented in scientific journals.

Use of the second homes

The oldest second homes are found in Geilo, Vang and Vestre Slidre. Hafjell/Kvitfjell is dominated by units built during the last ten years. The majority of owners travel between one and five hours to get to their second home. The average size of a second home is 96km². The largest units are found in Geilo and Hafjell/Kvitfjell. The second homes are used most frequently during summer and winter seasons and less during fall and spring. The most popular/frequent outdoor activities associated with second home use includes skiing and hiking, watching wildlife, picking mushrooms and berries, relaxing, and sunbathing. Although many are interested in wildlife, few leave food for animals to feed on close to the second homes.

Motives for owning a second home

Opportunities for outdoor recreation and relaxation are the key motives for owning a second home. Other important reasons include experiencing change from everyday life and getting in touch with nature. For many the second home is also a base for sports activities and an expression of place attachment, which is often related to family history.

Relationships with the local community

Few second home owners have any significant contact with the adjacent local community. The most important functions include local services like purchasing firewood, food and clearing access roads of snow in the winter.

Place attachment

People are attached to their second homes for a variety of reasons. The attachment is stronger if one conducts sports activities while at the cabin, use it for socializing with friends and relatives, use the second home as an alternative base for work, or enjoy various practical chores. If economic investment is the key reasons for owning the second home, the attachment is lower. The degree of attachment is also related to the outdoor activities associated with the second home. Generally, the more people involve themselves in place-dependent activities, the stronger the emotional attachment to the surroundings. Furthermore, the more positive feelings associated with the second home, the higher degree of fascination and compatibility (the congruence between skills, abilities and challenges), the stronger the attachment.

Feelings associated with second homes

Life at the second home is dominantly associated with positive emotions, and there are minimal differences across the study areas. Positive emotions are related to involving motives like experiencing change from everyday life and experiencing nature. If the second home primarily is an economic investment, the life at the second home is, not surprisingly, to a lesser extent associated with positive emotions. People who use their second homes extensively (i.e. during both winter and summer seasons) to a greater extent than those who use it less, find this pleasant, challenging, fun, and relaxing. Outdoor activities are also important for positive feelings, especially contact with birds and animals. Second home use can also have positive effects on mental restoration. The life at the second home and the contact with nature experienced during this time leads to a high level of fascination and compatibility. This indicates that positive stimuli are received from the environment. In this study, positive emotions, inspiration and involvement are emphasized. Positive emotions are salient for good health. And since the key reasons for owning a second home are opportunities for outdoor recreation, relaxation, and experiencing nature, its plausible that the use of second homes contributes positively to people's health.

Quality of life and views of nature

The respondents generally report a high level of subjective well being, or quality of life, and at the same time a somewhat ecocentric perspective in their view of nature. This implies that on the average, people acknowledge that nature is vulnerable and cannot sustain unlimited impacts from human activities. However, this overall pattern certainly includes a diversity of segments and attitudes toward nature.

Attitudes toward development

The attitudes toward the local (municipal) policies regard second home development varies across the study areas, but on the average people are relatively satisfied with the current situa-

tion. There is a certain skepticism towards further development, but all in all, the majority reports that benefits outweigh disadvantages. The majority feels that the municipalities need to be restrictive and critical when they consider new prospects and plans for second home development. There is a certain demand for increased opportunities for ski trails in the mountains, as well as hiking trails, bike paths, and alpine ski hills. Increases in other activity opportunities is in little demand. The second home owners generally do not feel that the current second home areas have any significant impact on the environment or the relationships with the local communities. We identify a noteworthy contradiction here: While second home owners do not think today's development negatively impact the environment, they are critical of further expansion and/or concentration of second home areas, and think that the authorities need to be restrictive for environmental and social reasons. A distinct pattern is identified in terms of perceptions of potential future development scenarios. A significant majority would prefer minimal changes over the next twenty years in infrastructure, extent, accessibility, level of building standard, amount of use, people in the area, etc. We find limited support for potential, moderate changes in the second home areas, and considerable resistance against larger changes. The clear preference for no, or small changes, can also be an expression of the desire to keep life at the second home as a predictable and stabilizing factor in an otherwise dynamic existence.

Bjørn P. Kaltenborn
NINA, Storhove
2624 Lillehammer
e-post: bjorn.kaltenborn@nina.no

Innhold

1 Innledning	11
2 Metode og datainnsamling.....	12
3 Om hytta og hva du gjør der	13
3.1 Kjønn-, alders- og utdanningsforskjeller i forhold til motiver.....	16
3.2 Kjønn-, alders- og utdanningsforskjeller i forhold til aktiviteter	18
4 Hyttelivet og opplevelser	20
4.1 Stedstilknytning.....	20
4.2 Følelser når man er på hytta	23
4.3 Sammenhengene mellom følelser, motiver og aktiviteter.....	24
4.4 Emosjonell "flyt" på hytta.....	25
4.5 Sammenhenger mellom bruk av hytta, motiver for å ha hytte, uteaktiviteter på hytta, og "flyt"-indikatorer.....	26
4.6 Hyttelivet og "mental restaurering"	27
4.7 Hytteliv og helse.....	31
5 Noen synspunkter på livet og naturen.....	31
6 Utvikling av turisme og hyttebygging i kommunen.....	33
6.1 Utbygging i kommunen	34
6.2 Holdninger til aktivitetstilbud.....	36
6.3 Effekter på miljøet	37
6.4 Holdninger til langsiktige endringer i hytteområdet	37
7 Diskusjon	40
8 Referanser	43

Forord

Utviklingen av hyttemarkedet går fort, og hyttebygging er en av de viktigste endringsfaktorene vi for tiden ser i utmarka. Denne rapporten rapporterer noen av resultatene fra et større prosjekt om hyttebygging i fjellregionen i Sør-Norge. NINA utfører prosjektet på oppdrag fra Norges forskningsråd som en del av programmet 'Landskap i endring'. Prosjektet omfatter kommuner som har fjellarealer innen Rondane, Dovre-Sunndalsfjella, Trollheimen, Jotunheimen, Nordfjella og Skarvheimen og går over perioden 2003-2006. Vi vil takke alle som har bidratt til at denne spørreundersøkelsen lot seg gjennomføre og det inkluderer en rekke personer i fylkes- og kommunal forvaltning. Ikke minst vil vi takke alle de hytteeierne som har tatt seg tid til å besvare våres spørsmål. Vi håper prosjektet kan bidra til en god utvikling og forvaltning av framtidens hytte-Norge.

Lillehammer 21. april 2005

Bjørn P. Kaltenborn
Prosjektleder

1 Innledning

Hyttelivet har lenge vært en viktig del av norsk kultur og nordmenns bruk av natur til fritidsformål. I dag finnes det i underkant av 400 000 hytter i Norge. I løpet av det siste tiåret har det blitt bygget om lag 3000 hytter årlig, men vi regner med at tallet er stigende. I 2000 ble det bygget 4500 nye hytter, og 40% av disse ligger i fylkene Hedmark, Oppland, Buskerud og Telemark (Taugbøl et al. 2000). Hyttenes omfang og standard er også økende. Generelt synes markedet for nye fritidsboliger å være i økning. For eksempel er det bare i Oppland og Hedmark per i dag mer enn 20 000 planlagte hyttetomter.

Det finnes noe forskning i Norge om utviklingen av hyttemarkedet, bruk og opplevelser knyttet til hyttelivet, og effekter av hytter på miljøet, men foreløpig må dette karakteriseres som et forskningsfelt hvor det er gjort relativt lite i forhold til utbredelsen av hytter og omfanget på aktivitetene forbundet med hytteliv (se for eksempel Taugbøl et al. 2000, Kaltenborn 1997, 1998, Gauteplass 1996, Flogenfeldt 1996, Rosander 1992, Helle & Särkelä 1993, Nellemann et al. 2000, Vistnes et al. 2001, Vistnes & Nellemann 2001). Internasjonalt begynner imidlertid dette å vokse fram som et forskningsfelt med en viss bredde, og noen mer oppsummerende publikasjoner finnes (se. f. eks. Hall & Muller 2004).

Hyttelivet har mange dimensjoner. Generelt sett kan vi si at oppholdet på hytta representerer et av de klassiske ferie- og fritidsidealene. Tradisjonelt er dette forbundet med naturopplevelse, friluftsliv, stillhet og ro, en nøktern livsstil, og ofte en klar stedstilknytning. Det er imidlertid liten tvil om at innholdet i hyttelivet er i endring. De tradisjonelle elementene finnes nok fortsatt som en viktig kjerne, men når vi ser på omfang, stil, standard og lokalisering av mange av de hyttene som bygges nå, er det tydelig at også andre aktiviteter, opplevelser og formål er viktige. Det er all grunn til å tro at dagens hytteeiere og brukere, er en lite ensartet gruppe. En bedre forståelse av hvordan hyttene brukes, hvilke opplevelser folk har der, og hva hytteeiere mener om forvaltning, utvikling og effekter på miljøet, er alle områder vi trenger mer kunnskap om. I denne rapporten presenterer vi resultatene fra en spørreundersøkelse som fokuserte på disse temaene blant hytteeiere i Sør Norge. Rapporten gir først og fremst en deskriptiv (frekvenser og prosenter) framstilling av samtlige spørsmål i spørreskjemaet uten noen inngående tolkning eller diskusjon av resultatene. Dette er ment som en basis rapport som skal gi en lettfattelig oversikt over materialet. Flere av problemstillingene blir videre bearbeidet og analysert i vitenskapelige artikler. Resultatene er delt inn i tre hovedbolker: aktivitetsmønsteret på hytta, opplevelser og følelser knyttet til livet på hytta, hytteeiernes syn på livet og naturen og holdninger til utvikling turisme og hyttebygging i kommunen.

Figur 1. Hytteområdene i fjellheimen er i endring. Her fra området ved Midtre Syndin i Valdres (Foto: Bjørn P. Kaltenborn).

2 Metode og datainnsamling

I denne undersøkelsen valgte vi fire hytteområder som studieområdet. Bruttoutvalget omfattet 2000 hytteeiere i den Sørnorske fjellregionen fordelt på hytteområdene; Vang i Valdres, Vestre Slidre, Geilo og Hafjell/Kvitfjell. Vi ønsket et mangfold av hyttetyper og standard fra tradisjonelle og eldre hytter med enkel standard (ikke innlagt vann og strøm) til nyere og større hytter med tilnærmet boligstandard. I tillegg ønsket vi variasjon i terrengetyper og omkringliggende miljø, ulike typer friluftsbruk, noe ulike tilgjengelighet, og variasjon i tjenester og service tilbud i omkringliggende lokalsamfunn.

Data ble samlet inn ved bruk av en postal spørreundersøkelse administrert av NORFAKTA. Etter to purringer ble det oppnådd 1000 utfylte skjemaer (50% svar).

3 Om hytta og hva du gjør der

I dette kapitlet presenterer vi resultatene for spørsmålene omkring forhold rundt hyttene, motiver for hyttebruk og gjøremål på hytta. Siden det er en del variasjon i svarene etter hvor hyttene er lokalisert, har vi brutt alle analysene ned på hytteområde.

Tabell 1. Hvor lenge har dere hatt hytta? Svar: i prosent (N = 994)

	Geilo	Hafjell/ Kvitfjell	Vang	Vestre Slidre	Totalt
0 – 5 år	19	31	13	22	22
5 – 10 år	18	42	14	10	22
10 – 15 år	10	25	11	9	14
15 – 20 år	8	0	11	8	7
Lenger enn 20 år	45	2	51	51	32

Vi ser at områdene Geilo, Vang og Vestre Slidre har de eldste hyttene, i betydningen at andelen hytter som har vært i eie i mer enn 20 år er klart størst for disse tre områdene. Motsatt dominerer hytter som er mellom 0 og 10 år gamle på Hafjell/Kvitfjell. Dette henger selvsagt sammen med at de to sistnevnte stedene er relativt nye hytteområder.

Tabell 2. Hvor lang er reisetida fra hjemstedet til hytta? Svar: i prosent (N = 994)

	Geilo	Hafjell/ Kvitfjell	Vang	Vestre Slidre	Totalt
0 – 1 time	1	2	15	6	7
1 – 3 timer	15	79	17	37	40
3 – 5 timer	79	17	59	52	47
Lenger	4	1	10	5	5

De fleste hytteeierne (nesten 90%) må reise mellom 1 og 5 timer for å komme frem til hytta, ikke overraskende. For områdene Geilo, Vang og Vestre Slidre ligger reisetiden i de aller fleste tilfeller mellom 3 og 5 timer, mens den ligger mellom 1 og 3 timer for hyttene på Hafjell/Kvitfjell.

Tabell 3. Hvilken størrelse har hytta? Svar: i antall kvadratmeter (n = 964)

Kvadratmeter, gjennomsnitt	Geilo	Hafjell/ Kvitfjell	Vang	Vestre Slidre	Totalt
Antall					
Kvadratmeter	117	122	74	80	96

Mens den gjennomsnittlige hytta i alle de fire områdene er på 96 kvadratmeter, ser vi at det er betydelig variasjon mellom de ulike områdene. De største hyttene ligger på Geilo og på Hafjell/Kvitfjell, mens de minste ligger i Vang og Vestre Slidre.

Tabell 4. Omtrent hvor mange døgn brukte du hytta det siste året? Svar: i antall døgn (n = 875 - 949)

Døgn, gjennomsnitt	Geilo	Hafjell/ Kvitfjell	Vang	Vestre Slidre	Totalt
Sommer	13	12	19	21	17
Høst	8	9	8	9	9
Vinter	25	28	10	11	18
Vår	9	8	8	8	8

Ikke overraskende er hyttene mest i bruk på sommeren og vinteren, med henholdsvis 17 og 18 døgn i gjennomsnitt. Videre er det igjen betydelig variasjon mellom de fire områdene: Hyttene i Vang og Vestre Slidre brukes mer enn hyttene på Geilo og Hafjell/Kvitfjell på sommeren, mens det er motsatt om vinteren. Det er kun ubetydelige forskjeller mellom stedene når det gjelder hyttebruken på høsten og våren.

Tabell 5. Det kan tenkes mange grunner til at man vil ha hytte. Hvor viktig er følgende grunner for deg? Svarskala: fra svært lite viktig (= 1) til svært viktig (= 5) (n = 805 - 974)

Grunner, gjennomsnitt	Hafjell/ Vestre				Totalt
	Geilo	Kvitfjell	Vang	Slidre	
For å drive friluftsliv	4.29	4.28	4.24	4.11	4.22
For å drive med sportsaktiviteter	4.16	4.27	3.00	3.17	3.60
Tilknytning til bygda eller området generelt	3.32	2.46	3.07	2.91	2.88
Som en økonomisk investering	2.33	2.82	1.98	2.12	2.32
Har arvet hytta	2.59	1.49	2.41	2.63	2.22
For rekreasjon og avkobling	4.45	4.58	4.52	4.59	4.55
For å ha et sted å treffe slekt og venner	3.51	3.45	3.06	2.94	3.21
Som base for jakt og/eller fiske	2.10	1.88	2.49	2.39	2.22
For å oppleve forandring fra hverdagslivet	4.04	4.09	4.10	4.16	4.10
For å ha en alternativ base for arbeid	1.71	1.95	1.66	1.71	1.77
For å ha et sted å komme i kontakt med naturen	4.11	3.94	4.06	4.07	4.03
For å ha et sted å snekre eller sysle med praktiske aktiviteter	2.34	2.21	2.57	2.73	2.47

Note: Skyggelagte tall = trekker gjennomsnittet opp; uthevede tall = trekker gjennomsnittet ned.

I tabellen over er tallene gjennomsnittet på en skala som går fra 1 til 5. Grovt sett kan vi si at et gjennomsnitt på 3.5 eller høyere vil si at en bestemt grunn oppleves som "viktig". Tilsvarende vil et gjennomsnitt på 2.5 eller lavere bety at en grunn oppleves som "lite viktig", mens et gjennomsnitt på rundt 3 vil si "verken eller".

De viktigste grunnene for å ha hytte, er for å drive med friluftsliv (gjennomsnitt = 4.22; se kolonnen for Totalt til høyre), for rekreasjon og avkobling (4.55), for å oppleve forandring fra hverdagslivet (4.10) og for å ha et sted å komme i kontakt med naturen (4.03). Gjort om til prosent, svarer 61% av totalen at grunnen rekreasjon og avkobling er svært viktig mens 36% svarer at det er viktig. De tilsvarende tallene for grunnen for å drive med friluftsliv er 48% og 41%.

For å få frem de viktigste tendensene til *variasjon i viktighet*, har vi i tabellen over også skyggelagt de tallene som trekker gjennomsnittet opp og uthevet de tallene som trekker ned gjennomsnittet. For eksempel ser vi at det å drive med sportsaktiviteter generelt sett er en viktig grunn for å ha hytte, men at dette er *relativt viktigere* for de som har hytte på Geilo og Hafjell/Kvitfjell. Videre legger vi også merke til at for de viktigste grunnene for å ha hytte, er det *svært liten vari-*

asjon blant hytteeierne i de fire områdene. Lite viktige grunner for å ha hytte, er som en økonomisk investering, har arvet hytta, som base for jakt og/eller fiske, for å ha en alternativ base for arbeid og for å ha et sted å snekre eller sysle med praktiske aktiviteter.

3.1 Kjønn-, alders- og utdanningsforskjeller i forhold til motiver

Fra tidligere studier vet vi at grunnene nevnt ovenfor (som gjerne omtales som motiver i forskningen på feltet) ofte varierer på bakgrunn av kjennetegn som kjønn, alder og utdanning. Vi har derfor også sett nærmere på dette. Disse analysene viser at følgende grunner er *viktigere for kvinner* enn de er for menn: For å drive med sportsaktiviteter, tilknytning til bygda eller området generelt, har arvet hytta, for å ha et sted å treffe slekt og venner, for å oppleve forandring fra hverdagslivet og for å ha et sted å komme i kontakt med naturen. Ellers er det grunn til å merke seg ingen av grunnene i tabellen over er viktigere for menn enn de er for kvinner! Analysene viser videre at følgende grunner blir *mindre viktige jo eldre man blir*. For å drive friluftsliv, som en økonomisk investering, for rekreasjon og avkobling, som base for jakt og/eller fiske og for å oppleve forandring fra hverdagslivet. Når det gjelder utdanning, er *følgende grunner viktigst for de med høy utdanning*: For å drive friluftsliv, for å drive med sportsaktiviteter og for rekreasjon og avkobling. Motsatt er følgende grunner viktigst for de med liten formell utdanning: Som en økonomisk investering og som base for jakt og/eller fiske.

Tabell 6. I hvilken grad orienterer du deg mot bygda eller området når du er på hytta? Svarskala: fra i svært liten grad (= 1) til i svært stor grad (= 5) (n = 957 - 989)

"Orienteringer", gjennomsnitt	Hafjell/				Totalt
	Geilo	Kvitfjell	Vang	Vestre Slidre	
Leser lokalavisa	2.74	2.40	2.62	2.68	2.59
Prøver å holde meg orientert om lokale kulturtilbud	2.94	2.70	2.73	2.92	2.80
Kjøper så mange tjenester som mulig lokalt (ved, mat, brøyting etc.)	4.09	3.84	3.50	3.73	3.76
Vi har kjente blant lokalbefolkningen som vi oppsøker når vi er på hytta	2.63	1.85	2.67	2.57	2.39
Vi drar på tur sammen med fastboende i området	1.86	1.42	1.79	1.67	1.66
Vi har slektninger som er fastboende i området	1.76	1.57	2.26	1.96	1.90
Vi unngår kontakt med lokalbefolkningen så mye som mulig	1.97	2.07	1.86	1.99	1.98

Note: Skyggelagte tall = trekker gjennomsnittet opp; uthevede tall = trekker gjennomsnittet ned.

Svorskalaen for påstandene i tabellen over går også fra 1 til 5, men her indikerer verdier på 3.5 eller høyere at de fleste har svart ”i svært stor grad”. Og som vi ser: Den eneste av disse lokale orienteringene som er betydningsfulle på denne måten, er kjøper så mange tjenester som mulig lokalt (ved, mat, brøyting etc.) (3.76). I prosent svarer totalt sett 22% av de spurte i svært stor grad for denne orienteringen. Blant de ulike områdene skiller videre Geilo seg ut her. Ellers skiller Hafjell/Kvitfjell seg ut med spesielt liten omgang med lokalbefolkningen, selv om dette heller ikke er noe som er vanlig for hytteeierne i de andre områdene.

Tabell. 7. Vennligst ta stilling til om følgende passer for deg? Svorskala: fra helt uenig (= 1) til helt enig (= 5) (n = 972 - 988)

Påstander, gjennomsnitt	Hafjell/ Kvitfjell				Vestre Slidre	Totalt
	Geilo	Vang	Vang	Vang		
Når jeg blir pensjonist kunne jeg tenke meg å flytte permanent til hytte	2.49	2.50	1.97	2.32	2.30	
Når jeg blir pensjonist kan jeg tenke meg å tilbringe minst halve året på hytte	3.03	2.93	2.53	2.84	2.81	
Dersom jeg kunne utføre arbeidet mitt fra/på hytta kunne jeg tenke meg å flytte dit permanent	2.13	2.16	1.66	1.82	1.92	
Dersom jeg kunne utføre arbeidet mitt på hytta kunne jeg tenke meg å bo der minst halve året	2.33	2.42	2.04	2.09	2.21	

Note: Skyggelagte tall = trekker gjennomsnittet opp; uthevede tall = trekker gjennomsnittet ned.

I denne tabellen vil et gjennomsnitt på 3 indikere at de fleste svarer ”verken eller” på den aktuelle påstanden. Og siden alle gjennomsnittene er lavere enn dette, er det klart at *de aller fleste er uenige i disse påstandene*. Gjort om til prosenter, svarer totalt sett kun 11% av de spurte at de helt enige i at når jeg blir pensjonist kan jeg tenke meg å tilbringe minst halve året på hytte.

Når det gjelder påstanden dersom jeg kunne utføre arbeidet mitt fra/på hytta kunne jeg tenke meg å flytte dit permanent, er det slik at hytteeierne på Geilo og på Hafjell/Kvitfjell er klart mindre uenige (dvs. mer enige) i dette.

Tabell 8. Hvilke uteaktiviteter driver du med når du er på hytta? Svarskala: fra aldri (= 1) til ofte (= 5) (n = 958 - 991)

Grunner, gjennomsnitt	Hafjell/ Kvitfjell		Vang		Vestre	Totalt
	Geilo				Slidre	
Ser på fugler og andre dyr	2.96	2.60	3.55	3.60	3.20	
Fisker	2.15	1.94	2.65	2.59	2.35	
Storviltjakt	1.13	1.06	1.11	1.09	1.09	
Småviltjakt	1.48	1.33	1.39	1.52	1.42	
Bær-/sopplukking	2.93	2.83	3.23	3.33	3.06	
Andre turer til fots	4.29	4.19	4.37	4.31	4.29	
Sykkelturer	2.76	3.18	2.12	3.08	2.80	
Går skitur	4.71	4.64	4.22	4.27	4.43	
Kjører tur med bil	2.64	2.49	2.94	2.99	2.77	
Sitter ute og slapper av	3.57	3.75	3.92	3.97	3.83	
Soling	3.15	3.08	3.34	3.36	3.24	
Bader utendørs	2.16	2.11	2.37	2.75	2.37	

Note: Skyggelagte tall = trekker gjennomsnittet opp; uthevede tall = trekker gjennomsnittet ned.

Som før går svarskalaen i tabellen over fra 1 til 5, men nå uttrykker verdien 3 at den aktuelle aktiviteten utføres "av og til". Aktiviteter som i gjennomsnitt gjennomføres oftere enn dette, er ser på fugler og andre dyr, bær-/sopplukking, andre turer til fots, går skitur, sitter ute og slapper av og soling. I prosent svarer totalt sett 65% at de går skitur ofte mens de tilsvarende tallene for andre turer til fots og sitter ute og slapper av er 49% og 28%.

Samtidig ser vi at det å kikke på fugler og andre dyr samt bær-/sopplukking er mer vanlig blant hytteeierne i Vang og Vestre Slidre. Motsatt ser vi at det å gå skitur gjøres oftest blant hytteeierne på Geilo og på Hafjell/Kvitfjell. Til slutt ser vi også at det er noe variasjon mellom stedene for de aktivitetene som utføres sjeldnere (fisker, sykkelturer, kjører tur med bil, bader utendørs).

3.2 Kjønn-, alders- og utdanningsforskjeller i forhold til aktiviteter

Fra tidligere forskning vet vi også at utøvelsen av aktivitetene ovenfor har en tendens til å variere på bakgrunn av kjennetegn som kjønn, alder og utdanning. Vi har derfor også sett nærmere på dette. Disse analysene viser at *kvinner driver med følgende aktiviteter oftere* enn menn: Ser på fugler og andre dyr, bær-/sopplukking, sitter ute og slapper av og soling. Motsatt driver menn med følgende aktiviteter oftere enn kvinner. Småviltjakt og andre turer til fots. Jo eldre man blir, jo oftere driver man med følgende aktiviteter: Ser på fugler og andre dyr, bær-/sopplukking og kjører tur med bil. Motsatt driver de yngste med følgende aktiviteter oftest: Fisker, småviltjakt, sykkelturer og sitter ute og slapper av. Følgende aktiviteter *utføres oftest av de med mye formell*

utdanning: Andre turer til fots og går skitur. Motsatt utføres følgende aktiviteter oftest blant de med liten formell utdanning: Ser på fugler og andre dyr, fisker, kjører tur med bil, sitter ute og slapper av og soling.

Tabell 9. Legger du/dere ut mat til dyra? Svarskala: fra aldri (= 1) til ofte (= 5) (n = 987 - 995)

Aktiviteter, gjennomsnitt	Geilo	Hafjell/		Vestre	
		Kvitfjell	Vang	Slidre	Totalt
Ja, vi fører fugene	2.28	1.98	2.01	2.08	2.06
Ja, vi legger ut mat til andre dyr	1.50	1.24	1.39	1.45	1.38

Også i Tabell 1. 9 viser verdien 3 til "av og til". Med andre ord, mating av dyr er noe hytteeierne gjør sjelden. Kun om lag 10% av de spurte totalt sett gjør dette ofte.

Tabell 10. Har dere satt opp fuglekasse(r)? Svar: i prosent (N = 975)

	Geilo	Hafjell/		Vestre	
		Kvitfjell	Vang	Slidre	Totalt
Ja	22	19	27	24	23
Nei	78	81	73	76	77

Om lag en av fire hytteeiere har satt opp fuglekasser, og det er liten variasjon blant de ulike områdene.

Tabell 11. Er det noen dyr ved hytta som du synes fører til problemer (ødelegger, bråker, skitner til osv.)? Svarskala: fra ikke et problem i det hele tatt (= 1) til mye problemer (= 4) (n = 967 - 988)

Dyr, gjennomsnitt	Geilo	Hafjell/		Vestre	
		Kvitfjell	Vang	Slidre	Totalt
Måker	1.07	1.03	1.12	1.15	1.09
Grevling	1.02	1.03	1.03	1.05	1.03
Andres katter	1.05	1.03	1.04	1.03	1.04
Andres hunder	1.66	1.52	1.24	1.23	1.38
Sauer	1.72	2.36	1.59	1.77	1.89
Kuer	1.31	1.07	1.51	1.59	1.37
Hjort/rådyr	1.03	1.01	1.02	1.03	1.02
Hakkespetter	1.03	1.07	1.05	1.09	1.06
Mår	1.14	1.01	1.11	1.08	1.08
Maur	1.32	1.21	1.17	1.38	1.26

Note: Skyggelagte tall = trekker gjennomsnittet opp; uthevede tall = trekker gjennomsnittet ned.

Svarskalaen i tabellen over går fra 1 til 4, men som vi ser er ingen gjennomsnitt høyre enn 2, som vil si ”noen små problemer”. Konklusjonen er dermed at de nevnte dyrene lager svært lite problemer for hytteeierne. I den grad det er noen problemer generelt sett, er det sauer som skaper dem—spesielt på Hafjell/Kvitfjell. 16% av de spurte på Hafjell/Kvitfjell rapporterer at sauer skaper mye problemer mens det tilsvarende tallet for en del problemer er 27%.

4 Hyttelivet og opplevelser

4.1 Stedstilknytning

Spørreskjemaet inneholdt sju utsagn som er ment å måle den grad av tilknytning folk føler til hytta og området den ligger i. Svarene er vist i Tabell 2.1.

Tabell 12. Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander om hytta og området den ligger i? Svarskala: fra helt uenig (= 1) til helt enig (= 5) (n = 972 - 992)

Påstander, gjennomsnitt	Geilo	Hafjell/ Kvitfjell	Vang	Vestre Slidre	Totalt
Ingen andre områder gir meg de samme mulighetene til å drive med det jeg liker på fritiden	3.19	3.33	3.27	3.20	3.26
Jeg identifiserer meg sterkt med dette området	4.20	3.71	4.06	4.04	3.97
Min familie har tilknytning fra langt tilbake i dette området	3.65	1.84	2.95	3.09	2.76
Jeg har mer glede av hytte her enn jeg ville hatt andre steder i landet	4.10	3.71	3.87	3.61	3.79
Jeg følger meg knyttet til dette området	4.39	3.61	4.13	4.12	4.01
Dette området gir meg muligheter til å drive med det arbeidet jeg liker	2.73	2.60	2.77	2.93	2.76
Hvordan området utvikler seg er viktig for meg	4.34	4.33	4.20	4.42	4.32

Note: Skyggelagte tall = trekker gjennomsnittet opp; uthevede tall = trekker gjennomsnittet ned.

Som tidligere vil et gjennomsnitt på 3 indikere at de fleste svarer "verken eller" på den aktuelle påstanden, mens et gjennomsnitt på 4 vil si "enig". Slik sett er det mest enighet samlet sett for påstandene som går på å føle seg knyttet til dette området (4.01) og til om hvordan området utvikler seg er viktig for den spurte (4.32). Gjort om til prosenter, svarer for eksempel 60% av alle "enig" på den sistnevnte påstanden. Vi ser også noe variasjon mellom stedene, ved at hytteeierne på Hafjell/Kvitfjell er mindre enige (eller mer uenige) i flere av påstandene enn spesielt hytteeierne på Geilo.

Graden av stedstilknytning er sammenholdt med svarene på enkelte andre spørsmål. Vi finner en tendens til at de yngre uttrykker litt svakere grad av stedstilknytning enn hva eldre gjør, og at flere kvinner enn menn uttrykker sterkere stedstilknytning.

Grunnen til at man har hytte (Tabell 1.5) kan også påvirke stedstilknytningen. Jo mer man legger vekt på å drive med sportsaktiviteter, jo mer man treffer slekt og venner, og jo mer man har hytte som en alternativ base for arbeid, eller for å sysle med praktiske aktiviteter, jo sterkere er stedstilknytningen. Men jo mer man ser hytta som en økonomisk investering, jo svakere blir stedstilknytningen.

Det er også sammenhenger mellom stedstilknytning og uteaktiviteter en driver med på hytta (Tabell 1.8). Stedstilknytningen blir sterkere jo mer man driver med observasjon av fugler og andre dyr, storviltjakt, og skiturer. Vi finner at graden av fascinasjon (Tabell 2.2) henger sammen med stedstilknytning. Jo mer man synes at hyttelivet gir opplevelser som er vakre, gir grunnlag for undring, gjør en oppslukt, ønsker å utforske osv., jo sterkere er stedstilknytningen. Kompatibilitet (Tabell 2.3) er også viktig: Jo mer man mestrer og utfører ønskede aktiviteter, og jo mer man møter utfordringer og tilpasser seg stedet, jo sterkere er stedstilknytningen. Og jo mer man synes at positive følelser kjennetegner livet på hytta (Figur 2.1), jo sterkere er stedstilknytningen.

Figur 2. Hytter er viktige i forhold til stedstilknytning. De spiller ofte en rolle i forhold til å kunne bruke naturområder på en spesiell måte og representerer en opplevelsesmessig, sosial og kulturell tilknytning. Fra Vestre Slidre (Foto: Bjørn P. Kaltenborn).

Når vi tenker på et sted, f.eks. arbeidsplassen eller hytta, er det ikke bare de fysiske egenskapene, som utseendet, størrelsen eller vegetasjonen omkring som vi ser for oss. Minst like viktig er det at forestillingen vekker visse følelser i oss. Det kan være mange og sammensatte følelser, og de kan variere fra de ubehagelige til de behagelige, eller fra det kjedelige til noe utfordrende og spennende.

De aller fleste hytteeiere forbinder hytta og tilværelsen der med noe positivt. Når vi kartlegger hvilke motiver folk har for å eie ei hytte tenker vi oss at det er noe som "trekker" folk til hytta, og at det ofte er positive og behagelige stemninger eller følelser som blir nevnt. I tillegg er det ofte noe som "dytter" oss fra det daglige liv hjemme og på jobb, som f.eks. at dagliglivet lett blir ensformig, kjedelig, men også stressende. Erfaringer med noen steder eller miljøtyper kan hos de fleste av oss føre til avstressing, og til at vi har det morsomt og interessant. Slike steder er positive for vår helse. Mange undersøkelser har vist at naturkontakt vekker positive følelser og er gunstig for helsa, mens endel bymiljøer, kanskje med støy, lett kan resultere i stressreaksjoner. At noen steder eller miljøtyper er "sunnere" enn andre burde faktisk tillegges større vekt av arkitekter, planleggere og helsearbeidere.

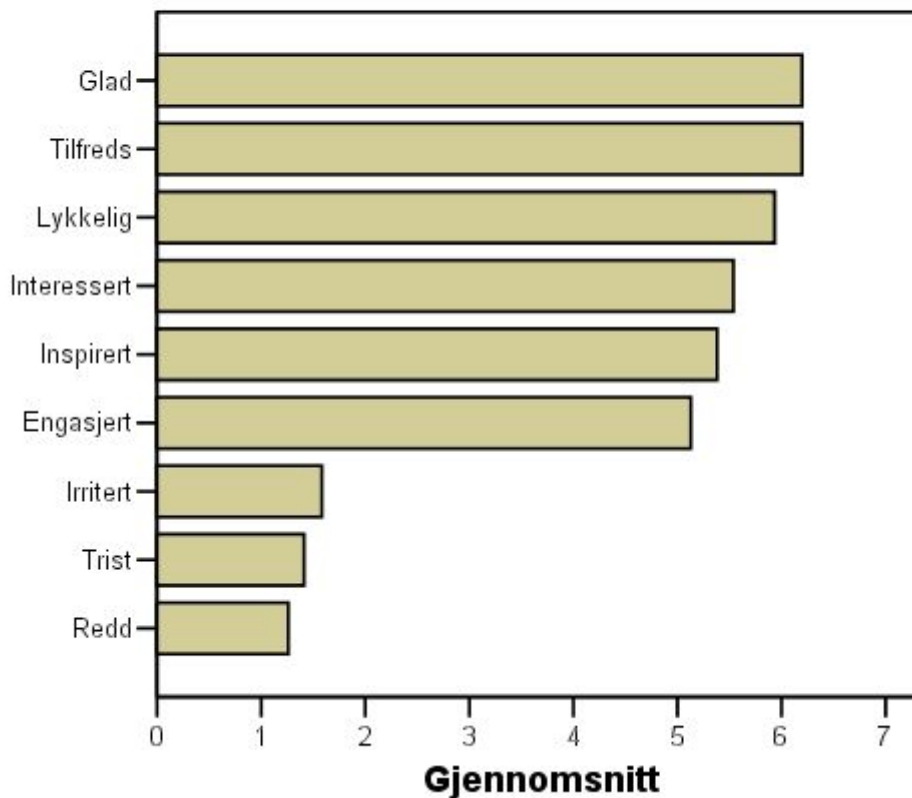
Hvis vi ønsker å finne ut mer om hva som er positivt ved hyttelivet kan vi altså spørre folk om noen av de følelsene eller opplevelsene de forbinder med livet på hytta. Men ett viktig forhold kommer i tillegg: Vi sitter sjelden lenge i ro og "bare har" følelser. Vi er i aktivitet mye av tida, enten vi går tur, hogger ved, snekrer, eller leser. De følelsesmessige sidene ved hyttelivet er ikke bare en passiv tilstand, men en prosess som må sees i sammenheng med hva vi gjør på hytta. Noen eksempler: Vi kan føle ro og glede, men etter å ha malt noen timer på hytteveggen, kan det bli kjedelig. Vi kan glede oss over å fiske, men uten et napp blir også det kjedelig. Allerede i eldre gresk filosofi var det diskusjoner om en følelse (f.eks. lykke) er en tilstand som gjør at vi har det godt, eller om følelsen (lykke) heller bør betraktes som en prosess eller aktivitet. Er det ikke ofte aktiviteten selv som målet, enten vi drar på hytta for fiske, gå tur eller beise en vegg?

Vi ville se om det er noen sammenheng mellom hva folk liker å gjøre på hytta, og hvilke følelser de forteller om at de har der. Vi har tidligere (Tabell 1.5) vist hva folk svarer når vi spør om grunnene for at de har hytte, og vi har vist hva folk svarer når vi spør om hvilke uteaktiviteter de driver med når de er på hytta (Tabell 1.8).

4.2 Følelser når man er på hytta

I vår undersøkelse ble folk bedt om å krysse av på en skala for i hvilken grad de forbandt ni følelser med det å være på hytta. Resultatene er vist i Figur 2.2, der verdien 0 betyr at følelsen slett ikke passer, og verdien 7 betyr at følelsen absolutt passer. Vi ser at i gjennomsnitt svarer folk at de i stor grad synes de positive følelsene (glad, tilfreds, lykkelig) passer med det de føler når de er på hytta. Hele 84 % svarer 6 eller 7 på ordet "glad", og 82 % svarer 6 eller 7 på ordet "tilfreds". De fleste svarer også at de også føler seg engasjert, interessert og inspirert. De negative følelsene irritert (89 % svarer 1 eller 2), trist (93 % svarer 1 eller 2), og redd (96 % svarer 1 eller 2) forbindes ikke i særlig grad med tilværelsen på hytta. Det fantes nesten ikke forskjeller mellom de fem hytteområdene når det gjelder selv-rapporterte følelser på hytta.

Hvordan folk vanligvis føler seg når de er på hytta

Figur 3. Svar på spørsmålet "Kjenn etter hva du vanligvis føler når du er på hytta".

4.3 Sammenhengene mellom følelser, motiver og aktiviteter

Vi har også undersøkt om stemninger/følelser som hytte-eierne forbinder med hyttelivet henger sammen med grunner for at de har hytte. Det viser seg at de som i størst grad har hytte for å *oppleve forandring fra hverdagslivet*, og de som i større grad enn andre bruker hytta om vinteren, i større grad enn andre også rapporterer om positive følelser på hytta. Dette gjelder også de som i større grad enn andre oppgir at de har hytte for å *komme i kontakt med naturen*. I tillegg fant vi at kvinner i større grad enn menn svarer at de er glade og tilfredse når de er på hytta. De som legger mest vekt på å *komme i kontakt med naturen* er også de som i størst grad føler seg engasjert, inspirert og interessert. Men de som i større grad enn andre svarer at de har hytte som en *økonomisk investering* rapporterer lavere grad av positive følelser enn de med andre motiver, når de er på hytta.

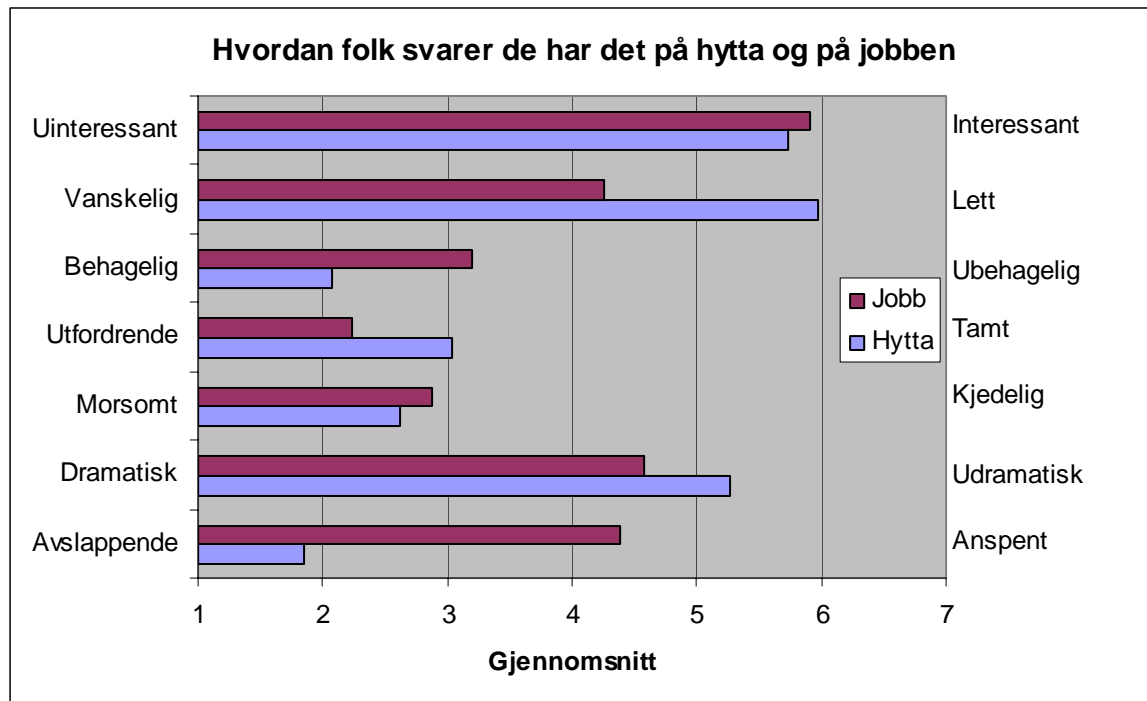
Hytteeierne ble også spurt om hvilke uteaktiviteter de driver med når de er på hytta (se Tabell 1.8). Også uteaktivitetene har vi sammenholdt med de selv-rapporterte følelsene på hytta. Det viser seg at hytte-eiere som oftere enn andre er opptatt av fugler og andre dyr oftere uttrykker de tre positive følelsene, samt engasjement, inspirasjon og interesse. Det samme gjelder (om enn i noe mindre grad) for hytte-eiere som oftere enn andre pleier å sykle turer. Også andre aktiviteter henger sammen med positive følelser, men de vi har nevnt er de klareste. Bare en aktivitet hang sammen med en negativ følelse: Jo mer man fisker, jo oftere rapporterer man irritasjon når man er på hytta! Kanskje blir det for få fisk på kroken?

4.4 Emosjonell "flyt" på hytta

Vi må anta at opplevelsene på hytta henger sammen med hvilke interesser, evner og kompetanse vi har. Videre er det grunner for å anta at disse henger sammen med de utfordringer og aktiviteter som er mulige eller ønskelige å utføre når man er på hytta. Dersom ens evner og kompetanse passer godt med de utfordringene som er der, brukes ofte begrepet "flyt" om den følelsesmessige tilstanden som personen er i. Dersom utfordringene er svært små i forhold til personens evner og kompetanse, vil personen sannsynligvis kjede seg. Blir utfordringene for store, kan den følelsesmessige tilstanden karakteriseres ved hjelp av ord som vanskelig eller anspent. For å få et inntrykk av denne sammenhengen mellom utfordringer/aktiviteter på den ene side, og opplevelser på den annen, ba vi hytte-eierne angi i hvilken grad de syntes sju ordpar angående opplevelser passer med deres hyttetilværelse. For å ha noe å sammenligne med ba vi også om en vurdering av hvordan disse opplevelsene passer med når de er på jobben. De sju ordparene er vist i Figur 2.2. Vi konsenterer oss her om svarene angående tilværelsen på hytta.

Vi ser at folk synes ordene *avslappende*, *lett*, *behagelig*, *interessant* og *morsomt* passer med hvordan man har det på hytta. Svorskalaen går fra 1 til 7. Summerer vi skårene 5, 6 og 7 finner vi at 91 % svarte *lett*, 89 % svarte *interessant*, og 62 % svarte *udramatisk*. Summerer vi skårene 1, 2 og 3 finner vi at 89 % svarte *avslappende*, 85 % svarte *behagelig*, og 78 % svarte *morsomt*. De største forskjellene mellom tilværelsen på hytta og på jobben finner vi for ordparene *avslappende-anspent*, *behagelig-ubehagelig*, og *vanskelig-lett*.

For arbeidslivsforskere kan det være interessant å merke seg at folk har det *interessant* og litt *behagelig* på jobben, og at de svarer omkring "verken-eller" (skåre 4) for *anspent*, *dramatisk* og *vanskelig*.

Figur 4. Hytteeierne ble bedt om å vurdere sju ord for å beskrive hvordan de vanligvis har det når de er på hytta.

4.5 Sammenhenger mellom bruk av hytta, motiver for å ha hytte, uteaktiviteter på hytta, og "flyt"-indikatorer.

Resultatene viser (ikke overraskende) at folk som i større grad enn andre bruker hytta sommer og vinter også i større grad enn andre finner tilværelsen der interessant, behagelig, utfordrende, morsom og avslappende. De som i større grad enn andre svarer at de har hytte som en økonomisk investering, svarer i større grad enn andre at tilværelsen på hytta er ubehagelig, tam og anspent (de svarer ikke at det er ubehagelig, tamt og anspent å være på hytta, men de mener dette i noe større grad enn de som ikke vektlegger det økonomiske motivet i samme grad).

Den uteaktiviteten som i størst grad virker inn på de opplevelsene vi kaller "flyt"-indikatorer er *Ser på fugler og andre dyr* (se Tabell 1.8). De som i større grad enn andre ser på fugler og andre dyr, svarer også i større grad enn andre at ordene *interessant*, *lett*, *behagelig*, *utfordrende*, og *morsomt* passer som beskrivelse på hvordan de har det når de er på hytta. Også de som oftere enn andre *går skitur* svarer oftere enn andre at hyttelivet er *behagelig*, *morsomt*, og *avslappende* (men litt mindre *udramatisk*).

4.6 Hyttelivet og ”mental restaurering”

Vi har sett at de viktigste grunnene folk oppgir for å ha hytte er for å drive med friluftsliv, for rekreasjon/avkopling, for å oppleve forandring fra hverdagslivet, og for å komme i kontakt med naturen (Tabell 1.5). Det harmonerer godt med dette motivmønsteret at de mest populære uteaktivitetene er turgåing, sitte ute, sole seg, og å se på fugler og andre dyr. Det finnes en lang rekke undersøkelser som viser at naturkontakt som følger av de motiver og aktiviteter som vi nevnte ovenfor virker avstressende –fysiologisk som psykologisk (Laumann 2004, Kaplan 1995, Ulrich 1993).

Vi har selvsagt ikke satt oss som mål å forklare effektene av aktiviteter i og kontakt med natur, enten den er aktiv eller passiv. En teori er at mennesket –som enhver annen art – er utviklet i naturen, og således er tilpasset og trives best i et naturmiljø. Vår undersøkelse gir selvsagt ingen muligheter for å påvise en genetisk disposisjon hos *Homo sapiens* til å foretrekke og å trives best i naturen, med den vegetasjon, dyreliv og lyd miljø som karakteriserer den. Men vi har hatt som mål å få et innblikk i en teori som utfyller et slikt evolusjonsteoretisk perspektiv på naturens avstressende rolle. Denne teorien skriver seg fra psykologen William James’ arbeider fra slutten av 1800-tallet (James 1892).

William James var bl.a. opptatt av å forstå viljens rolle. I lange perioder må vi anstrenge oss for å kunne rette oppmerksomheten mot noe bestemt rundt oss, eller mot noe vi må gjøre. I løpet av denne noe krevende prosessen må vi stenge de fleste irrelevante inntrykk ute, og etter en viss tid med en slik rett viljestyrt konsentrasjon og oppmerksomhet blir vi mentalt slitne. Denne formen for ensidig og slitsom fokusering har nok blitt mer utbredt i moderne tid, med ensformige arbeidsoppgaver som i lang tid krever høy grad av konsentrasjon. I menneskets tidligere utvikling var det sannsynligvis viktigere å være mottakelige for langt mer varierte inntrykk utenfra, som værforhold, dyreliv omkring oss, hvor det er mat og vann, osv.

Etter en periode med ensidig og anstrengende konsentrasjon får vi behov for hvile og avspenning. Men vi får også et behov for å bruke andre mentale funksjoner –ellers ville søvn være det eneste alternativ til rettet konsentrasjon. Psykologen Stephen Kaplan har understreket at naturmiljøet har egenskaper som ”pusser opp” sjelen etter en periode med fokusert oppmerksomhet. Vi kan ikke komme inn på alle sider ved slike egenskaper her. Men i vår undersøkelse om folks opplevelser på hytta har vi tatt med to egenskaper som vi ønsket å se nærmere på.

Den ene er naturens evne til å skape fascinasjon. Mange av de sanseintrykk vi opplever i naturen fascinerer de fleste av oss: Rolige bevegelser i skyer og vegetasjon, skiftende nyanser i farger og lys, behagelige lyder i vann eller fra fugler, osv. Slike inntrykk vekker vår oppmerksomhet, men på en avslappende måte som ikke krever tøff mental innsats. Og slik fascinasjon gir et godt grunnlag for refleksjoner over tilværelsen, både fordi det ikke haster, og fordi ”naturen går sin gang” uten tidspress.

Den andre egenskapen vi tok for oss er naturens evne kalles ”kompatibilitet”: Miljøet må passe med hva vi kan og ønsker å gjøre. Dette bidrar til å skape den type emosjonelle flyt som vi var inne på tidligere (2.3). For svært mange mennesker faller det lett og avstressende å utøse aktiviteter i et naturmiljø, sammenlignet med et mer teknologisk preget miljø.

4.6.1 Fascinasjon som en dimensjon ved hyttelivet

Det er utviklet skalaer som man mener kan brukes for å måle et miljøes stimulering av fascinasjon og kompatibilitet (i tillegg til egenskaper som vi ikke tar med her). I Tabell 2.1 har vi listet opp utsagn som vi har brukt for å få folk til å uttrykke i hvilken grad de opplever fascinasjon ved tilværelsen på hytta. Av de utsagn som vi mener uttrykker fascinasjon, er nesten alle (97 %) enige i at ”Her er det mange ting som jeg synes er vakre” passer godt, svært godt eller fullstendig for tilværelsen på hytta. Tilsvarende andel er 73 % for ”...ting som tiltrekker seg min oppmerksomhet”, 71 % for ”...oppslukt av omgivelsene”, og 67 % for ”...mye å utforske”. Vi ser at ingen av fascinasjonsutsagnene passer dårlig. Det utsagnet som passer dårligst er ”...mange ting jeg undrer meg over”; her svarer 29 % ikke i det hele tatt, svært dårlig, eller dårlig. Høy grad av fascinasjon (med unntak av undring) ser ut til å karakterisere opplevelsene på hytta.

Tabell 13. Hyttelivets fascinasjon. Andel enige under hver svarkategori er i prosent.

	Ikke i det hele tatt	Passer svært dårlig	Passer dårlig	Hverken dårlig eller godt	Passer godt	Passer svært godt	Passer fullstendig
1.Her er det mange ting som jeg synes er vakre	0,2	-	-	3,2	40,8	34,4	21,4
2.Her er det mange ting som jeg undrer meg over	7,5	6,1	15,4	41,3	20,2	6,7	2,7
3.Her er det mange ting som tiltrekker seg min oppmerksomhet	0,9	0,4	3,3	22,5	47,7	17,9	7,3
4.Jeg er oppslukt av omgivelsene	1,0	1,2	4,4	22,7	40,9	18,8	11,0
5.Her er det mye å utforske	0,5	1,3	3,8	27,2	40,2	19,7	7,3
6.Her er det mange ting som jeg vil se lenge på	0,9	2,3	5,2	31,9	33,5	17,0	9,1

Men graden av fascinasjon varierer på tvers av enkelte grupper. Forskjellene er ikke svært store, og vi nevner bare de som forekommer oftest.

* Kvinner uttrykker klart høyere grad av fascinasjon ved hyttelivet, sammenlignet med menn. Dette gjelder alle seks utsagnene. For utsagnet om undring er det bare åtte prosent flere kvinner enn menn som svarer "passer svært godt" eller "fullstendig", men for de andre fem utsagnene er det 15-20 % flere kvinner enn menn som svarer slik.

* De som i større grad enn andre oppgir at motivet for å ha hytte er å komme i kontakt med naturen (se Tabell 1.5) mener i større grad at fascinasjonsutsagnene passer godt/svært godt/fullstendig. Også dette gjelder for alle seks utsagn.

* Hytte-eiere i Vang og Vestre Slidre synes at alle seks fascinasjonsutsagn passer bedre, sammenlignet med hytte-eiere i Hafjell/Kvitfjell og Geilo. Disse forskjellene mellom kommunene kan ikke forklares av at det er noen små forskjeller dem imellom når det gjelder motiver for å ha hytte (f.eks. at motivet "å drive med sportsaktiviteter" er noe sterkere vektlagt av hytte-eierne i Hafjell/Kvitfjell og Geilo, jfr. Tabell 1.5).

* Jo større vekt folk legger på å drive med sportsaktiviteter (Tabell 1.5), jo mindre synes de at fascinasjonsutsagnene 1 (vakre), 2 (undre seg), 3 (tiltrekke oppmerksomhet), og 6 (se lenge på) passer for opplevelsene på hytta.

I tillegg finner vi noen variabler som virker inn på færre av utsagnene, f.eks. at jo eldre man er, jo mer synes man utsagn 4 (tiltrekke oppmerksomhet), og 5 (oppslukt) passer for hyttetilværelsen. Og at de som legger stor vekt på friluftsliv på hytteturene synes utsagn 1 (vakre ting) og 5 (oppslukt) passer godt.

4.6.2 Kompatibilitet

Med kompatibilitet mener vi at miljøet på et sted er slik at man mestrer problemer og utfordringer, og at man kan utøve ønskerverdige aktiviteter der. Utsagn som uttrykker kompatibilitet er vist i Tabell 2.2, der andelene svar i hver svarkategori også er nevnt.

Tabell 14. Hyttelivets kompatibilitet. Andel enige under hver svarkategori er i prosent.

	Ikke i det hele tatt	Passer svært dårlig	Passer dårlig	Hverken dårlig eller godt	Passer godt	Passer svært godt	Passer fullstendig
1.Jeg kan mestre den typen problemer som oppstår her	0,4	0,3	1,5	15,1	48,8	23,8	10,1
2.Omgivelsene gir muligheter for å utføre aktiviteter	0,4	0,2	0,6	4,3	33,2	39,6	21,7

som jeg liker							
3.Det er samsvar mellom hva jeg liker å gjøre og disse omgivelsene	0,4	0,3	1,3	10,6	41,4	30,5	15,5
4.Jeg er i stand til å møte utfordringer på dette stedet	0,7	0,4	1,4	19,2	45,0	23,6	9,7
5.Jeg tilpasser meg raskt dette stedet	0,1	0,1	0,7	9,0	41,8	31,6	16,7

De utsagn som flest respondenter synes passer best (godt, svært godt eller fullstendig) er 2 ("...muligheter for å utføre aktiviteter som en liker", 95 %). Deretter følger utsagnet om at stedet er lett å tilpasse seg (utsagn 5, 90 %), og at det er "...samsvar mellom hva jeg liker å gjøre og disse omgivelsene" (utsagn 3, 88 %). Ingen av utsagnene passer dårlig, når man ser på gjennomsnittsskårene.

Sammenhengene mellom grunner for å ha hytte (se Tabell 1.5) og kompatibilitet er slik:

- Jo mer man legger vekt på å ha et sted hvor man treffer slekt og venner, jo bedre synes man at utsagnene 1 (mestre problemer), 2 (utføre aktiviteter en liker), 4 (møte utfordringer) og 5 (tilpasse seg raskt).
- Jo mer man vektlegger friluftsliv som grunn for å ha hytte, jo bedre synes man at utsagnene 2 (utføre aktiviteter en liker), 3 (samsvar med omgivelsene) og 4 (møte utfordringer) passer.
- Jo mer man legger vekt på at hytta er en økonomisk investering, jo mindre godt synes man at utsagnene passer (gjelder alle fem unntatt utsagn 4).
- Jo mer man mener at mulighetene for å drive jakt og fiske er en viktig grunn for å ha hytte, jo bedre synes man at utsagnene 1 (mestre problemer) og 4 (møte utfordringer) passer.

Flere kvinner enn menn synes at utsagnene 3, 4 og 5 passer godt. Og jo eldre man er, jo mindre godt passer utsagnene 1, 2 og 4. Det var ingen forskjeller mellom de geografiske lokalitetene angående kompatibilitet.

4.7 Hytteliv og helse

Nordmenn er stort sett godt fornøyd med sitt hverdagsliv. Men vi mottar daglig en lang rekke dramatiske og deprimerende nyheter gjennom mediene, noe som selvsagt lett påvirker vårt stemningsleie. Dagliglivet blir i tillegg svært lett fysisk passivt, med stillesittende aktiviteter både på jobb og hjemme. Det er derfor mange gode grunner til at våre helsemyndigheter legger stor vekt på å stimulere til mer fysisk aktivitet, og på å forebygge negative psykiske tilstander.

Vi ser i vår undersøkelse at tilværelsen på hytta i stor grad forbindes med positive følelser, inspirasjon og engasjement. Disse funnene er neppe svært overraskende. Men siden det ofte er de negative sidene ved hyttebyggingen som framheves, kan det være grunn til å minne om at positive følelser og opplevelser faktisk er viktig for god helse. Og når de viktigste grunnene for at folk har hytte er å finne i behovene for friluftsliv, rekreasjon og naturkontakt, og at det er dette som i størst grad bidrar til de positive opplevelsene, blir konklusjonen vår at hyttelivet i overveiende grad er bra for folkehelsen.

Når hyttelivet i tillegg i gjennomsnitt karakteriseres som interessant, lett, behagelig og avslappende, samt litt utfordrende og litt morsomt, tyder dette på et positivt samsvar mellom hyttefolks interesser/kompetanse, og de utfordringer og aktiviteter som eksisterer når de er på hytta. Å se på fugler og andre dyr er den aktiviteten som i størst grad henger sammen med karakteristikk som utfordrer nysgjerrighet og kunnskapstrang (interesse, utfordrende), og positive stemninger (behag, morsomt, lett).

5 Noen synspunkter på livet og naturen

Nedenfor rapporteres resultatene for noen spørsmål om livet generelt og naturen spesielt. Siden det ikke er noen betydelig variasjon blant de fire hytteområdene for disse spørsmålene, rapporterer vi kun samlede tall.

Tabell 15. Hvor godt passer utsagnene nedenfor for deg og ditt liv? Svarskala: fra passer ikke i det hele tatt (= 1) til passer perfekt (= 7) (n = 973 - 979)

Spørsmål om livet, gjennomsnitt	
På de fleste måter er livet mitt nær idealet mitt	4.95
Mine livsforhold er utmerkede	5.28
Jeg er tilfreds med livet mitt	5.50
Så langt har jeg fått de viktige tingene jeg har ønsket meg i livet	5.65
Hvis jeg kunne leve livet på nytt, ville jeg nesten ikke forandre på noe	4.83
Sumskåre for påstander (minimum = 5; maksimum = 35; n = 964)	26.41

Siden et gjennomsnitt på 4 for påstandene i tabellen over viser til verdien "nøytral", er det tydelig at de spurte generelt sett opplever at påstandene passer godt til deres liv. Den største overensstemmelsen finner vi for påstanden jeg er tilfreds med livet mitt. At folk flest opplever høyt subjektiv velvære eller livskvalitet, slik dette er målt her, er i tråd med resultatene fra en rekke nasjonale og internasjonale undersøkelser (Vittersø 1998, 2004).

Siden svarene på hver av påstandene over korrelerer svært høyt med hverandre, har vi også laget en sumskåre eller subjektivt velvære-indeks. På en skala fra 7 – 35 er gjennomsnittet for denne indeksen på over 26 (se nederste rad i tabellen). Ikke uventet indikerer også dette at folk flest opplever høyt subjektivt velvære. Vi har også brutt denne indeksen ned på ulike bakgrunnsvariabler. Disse analysene viser at gifte/samboende opplever høyere subjektivt velvære enn de med annen sivilstatus, og at folk med høyere husholdsinntekter opplever høyere subjektivt velvære enn de med lavere inntekter. Disse resultatene stemmer også godt overens med tidligere forskning (Dunlap et al 2000).

Tabell 16. Er du enig eller uenig i det som sier her? Svarskala: fra helt uenig (= 1) til helt enig (= 5) (n = 973 - 979)

Spørsmål om naturen, gjennomsnitt	
1. Balansen i naturen er svært ømfintlig og lett å forstyrre	4.32
2. Mennesket misbruker naturen i et omfang som er svært alvorlig	3.87
3. Alt snakk om den såkalte økologiske krisa er betydelig overdrevet	2.91
4. Dyr og planter har like stor rett til å leve på jorda som mennesker	4.12
5. Balansen i naturen er stabil nok til å tåle påvirkningene fra et moderne industrisamfunn	2.56
6. Hvis vi fortsetter på samme kurs som nå, vil vi snart oppleve en økologisk katastrofe	3.23
7. Menneskenes oppfinnsomhet vil sikre at det ikke blir ulevelig på jorda	3.36
Sumskåre for påstander (minimum = 9; maksimum = 35; n = 966)	24.69

Note: Vet ikke svar er kodet som nøytral, dvs. gitt verdien 3.

Siden et gjennomsnitt på 3 i tabellen over viser til en nøytral holdning, vil gjennomsnittstall høyere enn dette indikere at de fleste er helt eller delvis enige i påstanden det er tale om. Som vi ser, tenderer de fleste hytteeierne til å være klart enige i påstandene balansen i naturen er svært ømfintlig og lett å forstyrre og dyr og planter har like stor rett til å leve på jorda som mennesker. Motsatt er det en tendens til at de fleste er uenige i påstanden balansen i naturen er stabil nok til å tåle påvirkningene fra et moderne industrisamfunn. De øvrige påstandene ligger rundt "nøytral" som en hovedtendens.

Vi har også her laget en sumskåre eller indeks for påstandene i tabellen over (der vi har snudd påstand 3, 5 og 7). Denne indeksen har et gjennomsnitt på nesten 25 på en skala fra 9 – 35 (se nederste rad i tabellen). Dette bekrefter inntrykket om at folk flest er noe bekymret for hvordan vi behandler vår natur. Bryter vi denne indeksen ned på våre ulike bakgrunnsvariabler, viser det seg at kvinner er mer bekymret enn menn, og at folk som ofte ser på fugler og andre dyr i naturen er mer bekymret enn de som ikke gjør dette.

6 Utvikling av turisme og hyttebygging i kommunen

I denne delen ser vi nærmere på spørsmål knyttet til den videre utviklingen av hytteområdene. Forhold som utbygging av dagens hytte områder, oppgradering av eksisterende hytter, tilrettelegging av aktivitetstilbud og utvikling av turisme, vil komme til å påvirke både opplevelsene i hyttelivet og naturmiljøet rundt hytteområdene. Ettersom vi finner en del forskjeller mellom de fire hytteområdene i Geilo, Hafjell/Kvitfjell, Vang og Vestre Slidre, presenterer vi data brutt ned på de enkelte hytteområdene. I denne sammenhengen har vi sett på fire ulike problemstillinger; holdninger til dagens utbyggingspolitikk, holdninger til tilrettelegging og aktivitetstilbud, hytteeiernes egen oppfatning om miljøeffekter av hytteområdet, og hytteeiernes vurdering av ulike utviklingsscenarier for hytteområdet.

6.1 Utbygging i kommunen

Tabell 17. Hvor enig er du i påstandene om utvikling og utbygging av hytter i kommunen (N=972-983)

	Geilo	Hafjell/Kvitfjell	Vang	Vestre Slidre	Total
Til nå har hyttebyggingen i kommunen vært forsvarlig	4,8	4,8	5,5	5,0	5,1
Det bør legges til rette for mer hyttebygging	3,3	3,6	4,0	3,1	3,6
Fortetting av eksisterende hyttefelt er ikke bra	5,3	5,8	5,5	5,8	5,6
Utvidelse av eksisterende hyttefelt er OK	3,6	3,4	3,9	3,2	3,5
Det bør stimuleres til mer turismeutvikling i området	3,8	4,4	4,2	3,3	4,0
Kommunen har en god hyttepolitikk	4,2	4,5	4,4,5	4,3	4,4
Det bygges altfor få hytter i Norge	2,8	3,0	3,1	2,8	2,9
Det bør være forbud mot å bygge hytter med boareal over 90 kvm	2,9	2,0	4,1	3,8	3,2
Kommunale myndigheter må være kritiske og strenge når de vurderer planer om hyttebygging i framtida	5,3	5,0	5,7	5,8	5,5
Det kan bygges hytter over tregrensen	3,5	3,5	4,2	3,7	3,7
Det er positivt med avløp og strøm til hytter	6,2	6,5	5,3	5,2	5,7
Jeg imot utbygging av nye hytteområder i kommunen	3,1	2,9	2,8	3,4	3,1
Fordelene med hytteutbygging er større enn ulempene	4,2	5,0	4,3	3,9	4,4

Svarskala: 1: Helt uenig – 7: Helt enig

Generelt sett er hytteeierne i de fire områdene rimelig godt fornøyd med kommunens hyttepolitikk (tabell 4.1). I samtlige områder, mener gjennomsnittet at utbyggingen så langt har vært forsvarlig. På direkte spørsmål om kommunen har en god hyttepolitikk er oppslutningen noe lavere. Gjennomsnittscoren her ligger på 4,4, hvilket vil si at gjennomsnittet av hytteeierne er litt, men ikke veldig enige i dette. Respondenter i Vang og Vestre Slidre er mest enig i dette utsagnet. Den tekniske standarden synes også å ligge om lag på det nivået folk mener er ønskelig eller riktig. De fleste mener det er positivt med strøm og avløp til hytter, men hytteeiere i Hafjell/Kvitfjell og Geilo er mer enig i dette enn hytteeiere i Vestre Slidre og Vang.

Figur 5. Utformingen av hytter og hyttefelt har stor innvirkning på landskapets karakter. Fra Vang i Valdres (Foto: Bjørn P. Kaltenborn).

Når det gjelder synet på videre utbygging i eksisterende og nye hytteområder i kommunen, er bildet sammensatt. Det er ingen stor oppslutning om, men heller ikke stor motstand mot videre utbygging, dvs. generell tilrettelegging for økt hyttebygging. De fleste mener at fordelene med hytteutbygging er noe større enn ulempene. Dette vises også i spørsmålet om utvidelse av eksisterende felt, hvor de fleste er nøytrale eller svakt negative, og spørsmålet om fortetting av eksisterende hyttefelt, som gjennomgående ikke er ønskelig. Det er også betydelig enighet om utsagnet om at kommunene må være strenge og kritiske når de vurderer nye utbyggingsplaner. Vi ser dessuten en viss skepsis til utbygging av hytter over tregrensen, men denne holdningen er ikke spesielt markant. Hytteeiere i Vang og Vestre Slidre er mer kritiske enn i de to andre områdene. Utvalget er dessuten i liten grad enig i at det bygges for få hytter i Norge, men de fleste er heller ikke sterkt i mot at det utvikles nye hytteområder i kommunen.

Samlet sett kan vi si at hytteeiere i områdene Geilo og Hafjell/Kvitfjell er noe mer positive til utviklingen av hyttesektoren enn i de to andre områdene. De mener det er positivt med høy standard, og er motstandere av størrelsesbegrensning på hyttene. De er også i litt større grad tilhengere av at det stimuleres til turismeutvikling i disse områdene. De er også enige i at kommu-

nen må være streng og kritisk til nye planer, men ikke i samme grad som hytteeiere i Vang og Vestre Slidre. Derimot mener hytteeiere i høystandsområdene (Geilo og Hafjell/Kvitfjell) i mindre grad enn de andre at hyttebyggingen så langt har vært forsvarlig, og de er for eksempel mer i mot at det bygges hytter over tregrensen.

6.2 Holdninger til aktivitetstilbud

Tabell 18. Hvor mye ville du benytte deg av følgende tilbud hvis de ble etablert eller utvidet i nærområdet til der du har hytte? (N=915-981)

	Geilo	Hafjell/Kvitfjell	Vang	Vestre Slidre	Total
Flere merkede stier i skogen	2,3	2,3	2,4	2,6	2,4
Flere merkede stier i fjellet	2,0	2,0	2,2	2,2	2,1
Flere preparerte skiløyper i skogen	2,0	2,0	2,5	2,4	2,2
Flere preparerte skiløyper i fjellet	1,7	1,7	2,1	1,9	1,9
Bedre muligheter for alpin skisport	2,3	2,0	3,1	3,2	2,7
Besøk på gård eller seter der det er dyr	3,0	2,9	3,0	2,9	2,9
Hesteridning	3,3	3,2	3,4	3,3	3,3
Bedre muligheter for småviltjakt	3,3	3,4	3,4	3,4	3,4
Bedre muligheter for storviltjakt	3,6	3,6	3,7	3,7	3,7
Bedre muligheter for fiske	2,9	2,8	2,6	2,6	2,7
Bedre veier for sykling	2,4	2,1	2,8	2,3	2,4
Muligheter for terrengsykling	3,1	2,7	3,4	3,2	3,1
Tilbud om viltsafari	3,5	3,2	3,5	3,5	3,4
Flere serveringssteder	2,9	2,6	3,1	3,1	2,9
Lettere å bruke snøskuter	3,6	3,6	3,3	3,6	3,5
Bedre/flere badeplasser	3,0	3,0	3,1	2,9	3,0
Tilbud om rafting og elvepadling	3,3	3,1	3,6	3,6	3,4
Golfbane	2,9	2,9	3,6	3,7	3,3
Tennisbane	3,3	3,2	3,7	3,7	3,5
Bedre muligheter for bruk av båt/kano	3,1	2,9	3,1	3,0	3,0

Skala: 1:vil benytte svært mye – 4: vil ikke benytte i det hele tatt.

Blant en rekke mulige aktivitets- og tilretteleggingstilbud, er ikke alle like attraktive blant hytteeierne. Det betyr ikke at disse er uaktuelle. Det er mulig at de finnes i tilstrekkelig grad allerede (for eksempel jakt- og fiske muligheter), men at man ser på utvidelser eller økt tilgang som unødvendig. Økt tilrettelegging av stier sommerstid og skiløyper om vinteren, samt bedre muligheter for alpinsport er imidlertid noe mange kunne ønske seg. Spesielt gjelder dette flere preparerte skiløyper i fjellet. Hytteeierne i Geilo og Hafjell/Kvitfjell ønsker tilrettelegging av både stier, skiløyper og alpinanlegg i større grad enn hytteeiere i Vang og Vestre Slidre. Utover dette er det egentlig bare bedre muligheter for sykling som hytteeierne oppgir at de ville benytte en god del dersom det ble tilrettelagt for det.

6.3 Effekter på miljøet

Tabell 19. I hvilken grad tror du at hytteområdet du har hytte i og aktivitetene som drives der har noen negativ innvirkning på miljøet? (N=980 – 984)

Hytteområdet fører til:	Geilo	Hafjell/Kvitfjell	Vang	Vestre Slidre	Total
Forstyrrelse av dyre- og fugleliv	2,3	2,4	2,0	2,3	2,2
Forurensning	2,1	2,2	1,9	2,2	2,1
Uønsket støy	2,4	2,4	1,9	2,9	2,2
Konflikter med lokalbefolkningen	1,8	1,9	1,6	1,7	1,8
Konflikter mellom ulike friluftsbukere	2,0	2,0	1,7	1,9	1,9
Terrenginngrep og landskapsendringer	2,6	2,9	2,2	2,5	2,5

Svarskala: 1: Svært liten grad, 5: Svært stor grad

Et hytteområde kan ha ulike virkninger på miljøet. Vi spurte hytteeierne hvorvidt de mener at det hytteområdet de har hytte i og de aktivitetene som utøves der, har noen negativ innvirkning på miljøet (Tabell 4.3). Vi ser at generelt så er oppfatningen at hytteområdet har liten negativ effekt på naturmiljøet, og heller ikke på relasjoner til lokalbefolkningen eller andre friluftslivsutøvere. Det er en viss forskjell på respondenter fra Vestre Slidre som i noe større grad (men fortsatt i beskjedent omfang) enn de andre mener at hytteområdet skaper uønsket støy. Dessuten er hytteeierne i Geilo og Hafjell/Kvitfjell noe mer enige enn de andre i at hytteområdene fører til terrenginngrep og landskapsendringer. Men hovedbudskapet er at gjennomsnittet av hytteeierne i alle områdene har en oppfatning om at hytteområdene i liten grad fører til problemer i forhold til miljø, lokalbefolkning og andre brukere.

6.4 Holdninger til langsiktige endringer i hytteområdet

Tabell 20. Ønskeligheten av sammensatt endringer i hytteområdet i løpet av de neste 20 årene (N=982-987)

	Geilo	Hafjell/Kvitfjell	Vang	Vestre Slidre	Total
Liten eller ingen forandring i hytteområdet	5,1	4,5	4,9	5,3	4,9
Moderate endringer i hytteområdet	3,1	3,5	3,0	2,5	3,0
Store endringer i hytteområdet	1,8	2,2	1,6	1,5	1,8

Skala: 1= svært lite ønskelig, 7: svært ønskelig

For mange er hyttelivet del av en lang familietradisjon. Opplevelser og tilknytning til stedet utvikles over tid og knyttet til naturmessige og sosiale forhold. For mange representerer også hyttelivet en form for stabilitet i en ellers hektisk og foranderlig tilværelse. Vi vet fra andre undersøkel-

ser at mange ønsker at forholdene rundt hytta ikke skal forandre seg nevneverdig over tid (refs.). Hytteeiere som ikke har arvet, men som selv har investert i hytte kan ha ulike motiver for investeringen og følgelig ulike holdninger til utvikling av området. I denne undersøkelsen bar vi også hytteeierne om å ta stilling til tre ulikelangsigtede utviklingstrekk eller framtidbilder for sine hytteområder, og vurdere ønskeligheten av disse (Tabell 4.4):

1. Liten eller ingen forandring i hytteområdet.

Det blir ikke bygget flere hytter eller veier i området. Eksisterende hytter vedlikeholdes, men både omfang og type bruk endres lite eller ingen ting. Landskapet beholder sin nåværende karakter og det legges ikke til rette for nye aktivitetstilbud.

2. Moderate endringer i hytteområdet.

Antallet hytter øker med ca. 50 prosent og en vesentlig del av de nye hyttene er større høystandard hytter. veier og strømforsyning utbedres vesentlig og bruken av området øker til nær det dobbelte av dagens nivå. En del nye aktivitetstilbud kommer til og det blir mer turisme i området generelt, men området preges fortsatt av sesongbruk.

3. Store endringer i hytteområdet

Hytteområdet endrer i stor grad karakter gjennom betydelig fortetting og utbygging av nye tomter. Antallet hytter flerdobles og det meste av nye hytter har høy standard. En del hytteeiere bor hele eller store deler av året på hytta. Vei, vann, kloakk og strøm oppgraderes til vanlig bolignivå og det etableres flere servicefunksjoner som butikk, underholdnings, spisnings- og reiselivsbedrifter. Bruken utvides vesentlig både i antall mennesker og lengden på sesongen. En del av aktiviteten vil være helårs. Landskapet forandrer karakter fra å være et hytteområde i naturen til et "tettsted" med naturlige omgivelser.

Figur 6. De fleste ønsker at området de har hytte i ikke skal endre seg vesentlig over lang tid (Foto: Bjørn P. Kaltenborn).

Vi finner en klar, og kanskje ikke så overraskende trend i dette materialet. Gjennomsnittet i alle hytteområdene vil være langt mer fornøyd med få eller ingen endringer i sine nærmiljøer, enn med moderate eller store endringer. Moderate endringer oppfattes som omlagg midt på treet mellom svært lite ønskelig og svært ønskelig, altså nær en nøytral posisjon (men litt mot den negative delen av skalaen). For store endringer, hvor altså hytteområdet i stor grad skifter karakter, oppfattes som temmelig negativt. Motstanden mot dette er noe mindre blant hytteeiere i Geilo og Hafjell/Kvitfjell, men mønsteret er meget tydelig også her. Samlet sett kan vi anta at de fleste hytteeierne er ganske godt fornøyd med forholdene slik de er nå, og ønsker ideelt sett at området skal forandre seg minst mulig, også på lang sikt. Men ut fra den generelle samfunnsutviklingen og måten hytteområder så langt har utviklet seg, må vi forvente store forandringer i samtlige av studieområdene i denne undersøkelsen i løpet av de kommende par ti-år.

7 Diskusjon

Hyttelivet er i utvikling. I dag nærmer vi oss 400 000 hytter i Norge. For tiden bygges det om lag 5000 nye hytter hvert år i dette landet, og et stort antall eldre hytter rustes opp og utvides også hvert år. Hvor mange vet vi ikke eksakt, men i enkelte områder pusses det nok opp like mange hytter som det bygges nye. Vi regner med at det er bygget 60 000 nye hytter i Norge i løpet av de siste tjue årene, og en stor del av denne utviklingen har kommet i randsonene til høyfjellet.

Vi ser fra resultatene i denne undersøkelsen at hyttene i de fire studieområdene brukes forholdsvis mye. Naturlig nok brukes de mest i hovedsesongene sommer og vinter, men bruken om høsten og våren er heller ikke ubetydelig. I gjennomsnitt brukes hyttene 7-8 uker i løpet av et år. Det er ikke godt å si om nordmenns bruk av hytter øker, men det er lite som tyder på at interessen for hyttelivet er for nedadgående. Her har vi lite tall å sammenligne med fra andre undersøkelser, men i undersøkelse fra Sjødalen i 1997, fant vi at hyttene i gjennomsnitt ble brukt 6 uker i løpet av et år (Kaltenborn 1997). Det enkle faktum at hyttene i de fire studieområdene Vang, Vestre Slidre, Geilo og Hafjell/Kvitfjell i snitt brukes et par måneder hvert år, sier i seg selv noe om betydningen av fritidshus i nordmenns ferie- og fritidsvaner.

Tradisjonelt oppfattes hytter som en sentral del av norsk friluftslivskultur; en base i naturen for skiturer, fotturer, jakt, fiske og naturopplevelse. Slik er det langt på vei fortsatt, men betydningen av hytta utvides i takt med endringer i befolkningens fritidsmønster. Fremdeles er det slik at de viktigste grunnene for å ha hytte er mulighetene for å drive med friluftsliv, rekreasjon og avkobling. Skiturer og fotturer er stadig de aktivitetene folk driver mest med når de er på hytta. Imidlertid er hyttene også blitt svært viktige i forhold til utendørs sportsaktiviteter.

For mange representerer hytta et spesielt sted man er særlig knyttet til. I likhet med i andre undersøkelser av stedstilknytning finner vi også i denne at tilknytningen er et komplekst fenomen med flere dimensjoner. Folk er knyttet til naturen, til de aktivitetene og opplevelsesmulighetene og kulturen som finnes lokalt. I denne undersøkelsen fant vi riktignok at folk flest hadde lite å gjøre med lokalsamfunnet i det området hytta deres ligger, selv om mange kjøper en del tjenester som ved, mat og brøyting lokalt. Andre undersøkelser som har sett mer inngående på forholdet til lokalsamfunnet har vist at mange eiere av fritidshus føler en betydelig tilknytning til lokal kultur og levesett, og da særlig hvis man har hatt hytte lenge i dette området. Interessant nok er hytta ofte en viktig faktor i familielivet og som tilknytning til slekt og familiehistorie. I dagens omskiftelige samfunn og hverdagsliv, blir for mange hytta en stabil faktor gjennom livsfaser, endog generasjoner. Man kan selge hus, bytte jobb og flytte, men hytta forblir gjerne i familien. Vi vet også fra andre undersøkelser både i Norge og andre land (se f. eks. Kaltenborn 1997, Jaakson

1986, Hall & Müller 2004) at folk bygger nye hytter i områder hvor de har slekts- eller familie-messig tilknytning for å finne en vei tilbake til områder de har røtter. Av og til kan dette være den helt avgjørende årsaken til at hytta blir bygget nettopp der. Ikke overraskende er tilknytningen forbundet med hva man gjør på hytta og hvor lenge man har hatt den. Såkalt involverende motiver som å drive et aktivt friluftsliv, eller bruke mye tid sammen med venner og familie der, resulterer i en sterkere følelsesmessig tilknytning, enn om man først og fremst skaffer seg hytta som en pengeplassering.

Hyttelivet er i stor grad forbundet med positive følelser. For det store flertall er dette en tilværelse som ikke er stressende, ubehaglig, krevende eller negativ på andre måter. Livet på hytta beskriver de fleste som interessant, inspirerende og engasjerende. Det er svært få som sier at de er redde eller triste når de er på hytta, tvert imot er folk flest overveiende glade, tilfredse og lykkelige når de tilbringer tid i sine fritidshus. Når vi ber folk om å sammenligne hvordan de har det på jobben med hvordan de har det på hytta, er det tydelig at hyttelivet representerer en viktig kontrast som virker mentalt avslappende og oppbyggende – en tydelig ikke-stresset tilværelse. Det er nærliggende å tro at hyttelivet har viktig mental restaurerende egenskaper. Dette er en tilværelse hvor folk i utstrakt grad føler at de er i balanse når det gjelder forholdet mellom krav, utfordringer og egne ferdigheter. Selv om vi snakker om svært komplekse sammenhenger her som vi ikke går dypere inn i, tyder også resultatene fra denne undersøkelsen på at hyttelivet må ha en positiv innvirkning på folks trivsel og helse.

Siden hytteutviklingen i fjellområdene til de grader har skutt fart er det et interessant spørsmål hvordan hytteeierne selv ser på utviklingen. Ikke uventet har folk ulike og mangfoldige oppfatninger om dette. Når det gjelder mer generelle miljøholdninger uttrykker de fleste hytteeierne et ganske miljøorientert syn, det vil si at de sier seg enig i at balansen i naturen er ømfintlig og lett kan forstyrres. Med andre ord skulle man vente at folk flest kanskje var en smule bekymret for utviklingen i fjellområdene. Men når vi begynner å bli konkrete i forhold til hytteområdene der folk holder til, blir bildet mer sammensatt, eller kanskje riktigere, mer motsetningsfylt. Stort sett mener folk at fordelene er større enn ulempene ved hyttebygging. Det er en moderat oppslutning om videre utbygging koblet med en oppfatning om at myndighetene må være restriktive. Interessant nok mener en del at det til en viss grad er bedre med utbygging av nye områder framfor fortetting av eksisterende hytteområder.

Folk flest ønsker ikke omfattende endringer i sine hytteområder og omgivelser, tvert i mot. De aller fleste liker det øyensynlig godt slik de har det nå. En del kan tolerere moderate endringer over lengre tid, men så å si ingen er tilhengere av en radikal utvikling og endring av hytteområdene. Vel verdt å merk seg ettersom mange av dagens hytteområder etter all sannsynlighet vil

bli kraftig forandret i løpet av de neste ti til tjue årene med dagens utbyggings- og arealbruksmønstre.

Folks motstand mot endringer er trolig mest et uttrykk for at folk ikke vil ha noe mer utbygging der de selv holder til, mer enn et uttrykk for en miljøpolitisk holdning. Vi finner også en påfallende holdning når det gjelder folks syn på miljøeffekter av det hyttefeltet de selv har hytte i. Svært få mener at det området de har hytte i og de aktivitetene som drives der har noen negativ effekt på miljøet eller forholdet til lokalbefolkningen. Satt litt på spissen kan vi oppsummere holdningen som følgende: Naturen er nok sårbar og vi må være forsiktige med utbygging. Men min hytte og mine aktiviteter er ikke av et omfang som påvirker miljøet negativt. Kommunen må være restriktive når det gjelder utbygging, i hvert fall der jeg selv har hytte. Hvis det bygges i nye felter lenger unna er det ikke så problematisk. Det er også grunn til å merke seg at særlig de som har større hytter gjerne ser en større satsing på turisme og tilrettelegging og i større grad er imot begrensninger på hyttestørrelse og standard. Disse motsetningene mellom generelle miljøholdninger og syn på forvaltning og utvikling på den ene siden og avvisning av negative effekter av egen virksomhet kan også forstås som en rettferdiggjøring av egen situasjon.

Denne holdningen finner vi igjen i ulike varianter når det gjelder folks forhold til vern, forvaltning og naturressurser generelt. Man er sjelden villig til å se eller innrømme negative effekter av egen bruk og virksomhet, men uttrykker gjerne denne motsetningen i forhold til andre aktører. Motsetningene i holdninger reflekterer også forholdet mellom det generelle og det mer spesifikke. For eksempel har flere undersøkelser vist at et flertall av befolkningen er tilhengere av at vi skal ha store rovdyr i Norge, men det er svært få som vil akseptere dem i sitt nærmiljø. Vi ser fra studier både i Norge og andre land at store grupper kan ha relativt miljøvennlige holdninger, men at dette i liten grad samsvarer med miljøbevissthet og miljøvennlig atferd.

8 Referanser

- Dunlap, R.E., Van Liere, K.D., Mertig, A.G. and Jones, R.E. (2000) Measuring endorsement of the New Ecological Paradigm: A revised NEP scale. *Journal of Social Issues* 56, 425-442.
- Gauteplass, P.S. 1996. Hytteplanlegging. Vurdering av tålegrenser og rekreasjonsverdier. Hovedoppgave ved Institutt for landskapsplanlegging, Ås:NLH.
- Flogenfeldt, T. 1996. Hvordan gjøre fritidshusene lønnsomme for bygda? I: Aasbrenn, K. (red.) Opp og stå, gamle Norge, 16 artikler om distriktspolitikk og lokalt utviklingsarbeid, s. 147-162, Landbruksforlaget.
- Hall, C. M. & Müller, D.K. (eds.) 2004. *Tourism, Mobility and Second Homes. Between Elite landscapes and Common Ground.* Clevedon: Channel View Publications, 304 s.
- Helle, T. & Särkelä, M. 1993. The effects of outdoor recreation on range use by semi-domesticated reindeer. *Scan. J. For. Res.* 8: 123-133.
- Jaakson, R. 1986. Second-Home Domestic Tourism. *Annals of Tourism Research*, 13, 367-391.
- James, W. 1892. *Psychology: The briefer course.* New York: Holt.
- Kaltenborn, B. P. 1997. The nature of place attachment: A study among recreation home owners in Southern Norway. *Leisure Sciences* 19: 175-189.
- Kaltenborn, B. 1997. Recreational homes in natural settings: Factors affecting place attachment. *Norsk Geografisk Tidsskrift*, 51: 187-198.
- Kaplan, S. 1995. The restorative benefits of nature: Toward an integrative framework. *Journal of Environmental Psychology* 15: 169-182.
- Laumann, K. 2004. Restorative and stress-reducing effects of natural environments: Experiential, behavioural and cardiovascular indices. Dr.Psychol. Thesis, Universitetet i Bergen.
- Nellemann, C., Jordhøy, P., Støen, O. G. & Strand, O. 2000. Cumulative impacts of tourist resorts on wild reindeer (*Rangifer tarandus tarandus*) during winter. *Arctic* 53: 9-17.
- Rosander, G. 1992. Rotfast turism – Om hyttelivet som finit betydellesområde. Oslo: Avdeling for etnologi ved institutt for kultur og samfunnsfag, Universitetet i Oslo og Stiftelsen Norsk etnologisk granskning.
- Taugbøl, T., Vistad, O.I., Nellemann, C., kaltenborn, B.P., Flyen A.C., Swensen, G., Nybakken, A., Horgen, B.C., Grefsrud, R., Lein, K., Sivertsen, J.B. & Gurigard, K. 2000. Hyttebygging i Norge – En oppsummering og vurdeing av ulike miljø- og samfunnmessige effekter av hyttebygging i fjell- og skogtraktene i Sør-Norge. NINA Oppdragsmelding 709.
- Ulrich, R.S. 1993. Biophilia, biophobia, and natural landscapes. I: S.R. Kellert og E.O. Wilson (red.): *The biophilia hypothesis* (Kap.3). Washington, D.C.: Island Press.
- Vistnes, I., Nellemann, C., Jordhøy, P. & Strand, O. 2001. Wild reindeer; impacts of progressive infrastructure development on distribution and range use. *Polar Biology*
- Vistnes, I. & Nellemann, C. 2001. Avoidance of cabins and power transmission lines by semi-domesticated reindeer during calving. *Journal of Wildlife Management*.

Vittersø, J. 1998. Happy people and wonderful experiences. Structure and predictors of subjective well-being. Dr. Psychol. Thesis, Universitetet i Oslo.

Vittersø, J. 2004. Subjective well-being versus self-actualization: Using the flow-simplex to promote a conceptual clarification of subjective quality of life. *Social Indicators Research* 65: 299-231.

NINA Rapport 39

ISSN:1504-3312
ISBN: 82-4261563-2

Norsk institutt for naturforskning

NINA Hovedkontor

Postadresse: NO-7485 Trondheim

Besøks/leveringsadresse: Tungasletta 2, NO-7047 Trondheim

Telefon: 73 80 14 00

Telefaks: 73 80 14 01

Organisasjonsnummer: 9500 37 687

<http://www.nina.no>